

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародної науково-практичної конференції

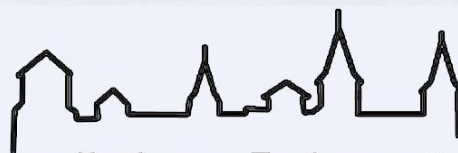

«ПОДІЛЬСЬКІ ЧИТАННЯ»

Епоха природничих досліджень Поділля:
історія, теорія, практика

Photo - Sergiy Kovalenko

м. Кам'янець-Подільський
9-11 жовтня 2018 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»
ТОВАРИСТВО ПОДІЛЬСЬКИХ ПРИРОДОДОСЛІДНИКІВ І ПРИРОДОЛЮБІВ

ПОДІЛЬСЬКІ ЧИТАННЯ

Випуск 5

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
міжнародної науково-практичної конференції

ПОДІЛЬСЬКІ ЧИТАННЯ

**Епоха природничих досліджень Поділля:
історія, теорія, практика**

(м. Кам'янець-Подільський, 9-11 жовтня 2018 року)

Кам'янець-Подільський
2018

УДК 378.4(477.43)(082):5+91

ББК 20.1 (4 Укр)

П 77

*Друкується за ухвалою Вченої Ради природничого факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Протокол № 8 від 28 вересня 2018 року*

Подільські читання. Епоха природничих досліджень Поділля: історія, теорія, практика [Електронне видання] / Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 9–11 жовтня, 2018 р., К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2018. – 516 с.

Видання містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Подільські читання. Епоха природничих досліджень Поділля: історія, теорія, практика».

Для викладачів вищих навчальних закладів, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, учителів і тих, хто цікавиться Поділлям.

Відповідальні редактори:

Л. Г. Любінська, М. О. Тарасенко, В. В. Гарбар, Н. В. Казанішена

Редакційна колегія: д.б.н., проф. Л. Г. Любінська (головний редактор); к.б.н., доц. І.В. Федорчук (заступник головного редактора); д.с-г.н., проф. О.І. Любінський (заступник головного редактора); к.б.н., доц. М. Д. Матвеев; д.геогр.н., проф. М.М. Назарук; д.геогр.н., проф. Л.П. Царик; к.геогр.н., доц. А.В. Кузишин; д.геогр.н., проф. Г.І. Денисик; д. філос. н., проф. А. В. Толстоухов; д. пед. н., доц. Ю. А. Скиба, к.геогр.н., доц. І.П. Касіяник; к.б.н., ст.викл. М.О. Тарасенко (відповідальний секретар); к.геогр.н., ст. викл. В.В. Гарбар., к. пед. н., доц. Н. В. Казанішена.

Адреса редакційної колегії:

вул Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, Україна, 32300

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
природничий факультет. Тел. +38 038 492 54 42.

E-mail: dec_nature@kpnpu.edu.ua

Тексти подаються в авторській редакції. Відповідальність за зміст та оформлення публікації несуть автори. Фото на титульному аркуші – Сергій Коваленко.

© Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, 2018

© Автори статей, 2018

УДК: 711/ 630.6

І.Р. Кузик

ДО ПРОБЛЕМИ ОЗЕЛЕНЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*prikol_3339@ukr.net**Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка**м. Тернопіль, Україна*

На даному етапі адміністративно-територіальної реформи України, в Тернопільській області повністю сформовано та функціонує близько 40 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Загальна площа земель під територіальними громадами становить 547 718 га або 40% території області, де проживає понад 1 млн. осіб. Тернопільська область лідирує серед областей України за кількістю новостворених адміністративних одиниць. На Тернопільщині сформувались як великі, за площею та кількістю населених пунктів громади, так і малі. Серед найбільших – це Шумська (об'єднала 19 сільських рад площею 50 тис. га), Підволочиська та Зборівська (по 17 сільських рад відповідно); серед найменших, які об'єднали по 2 сільські ради – це Гримайлівська, Колодненська, Коцюбинська, Лопушненська, Почаївська, Товстенська, Трибухівська та Чернихівська [2].

Попри проблеми водопостачання та водовідведення, утилізації твердих побутових відходів, збалансованого землекористування, актуальним в об'єднаних громадах залишається питання озелененості та лісистості території. Адже, зелені зони в населених пунктах громад виконують не лише екологічні функції, але і соціальні, часто це місця відпочинку для місцевих жителів. Добре обладнані зелені території можуть виконувати роль рекреаційних майданчиків, місць проведення фестивалів, місцевих майстер-класів, днів громади тощо.

У рамках проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) програми Global Communities «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) [7], проведено опитування серед 75 ОТГ 7 областей України (Дніпропетровської, Івано-Франківської, Харківської, Херсонської, Кіровоградської, Тернопільської та Миколаївської). За результатами опитування, більшість респондентів (представників ОТГ), визначили, що основними чинниками, які впливають на якість життя у громаді – є екологічні чинники! Визначальними складовими якості життя у територіальних громадах, на думку опитаних осіб, є:

1. Чистота і наявність зелених рекреаційних зон.
2. Дорожня інфраструктура.
3. Освітлення вулиць.

Тобто, для більшості керівників громад, озеленення території та формування відпочинкових зон є пріоритетним у діяльності. Особливо це актуально у громадах Тернопільської області, адже їх територія характеризується високою сільськогосподарською освоєністю (78%) та розораністю (65%). За результатами опитування для 5% ОТГ Тернопільщини, проблеми пов'язані із лісокористуванням є першочерговими у вирішенні.

Нами проведено просторовий аналіз лісистості та озелененості ОТГ Тернопільської області (табл.1), який засвідчив, що лісистість громад області коливається в межах від 1% до 35%, а озелененість населених пунктів менше 1%. При тому, що у більшості ОТГ (31) частка лісовкритих земель становить близько 10-15%. А враховуючи те, що Тернопільщина знаходиться у зоні широколистяних лісів, відповідно нормативний показник лісистості окремих адміністративних одиниць, та області загалом, повинен становити 23-40% [1].

Також слід зазначити, що в період зростання вартості енергетичних та паливних ресурсів, ліси відіграють не лише екологічну, але і економічну та навіть стратегічну роль.

Таблиця 1

Співвідношення частки лісовкритих земель, озелених територій та земель із природною рослинністю в ОТГ Тернопільської області, %
(складено за матеріалами джерела [5])

№	ОТГ	Ліси	Зелені насадження загального користування в межах населених пунктів ОТГ	Частка природних угідь
1	Байковецька	12,5	0,01	30
2	Більче-Золотецька	11,5	0,1	22
3	Борсуківська	15,1	0,01	46
4	Борщівська	22	0,05	33
5	Васильковецька	7	0,5	18
6	Великогаївська	6,5	0,01	22
7	Великодедеркальська	6,5	0,01	30
8	Вишнівецька	10,5	0,1	31
9	Гримайлівська	3,5	0,3	17
10	Гусятинська	14	0,2	23
11	Дорогичівська	24	0,01	42
12	Заводська	7	0,01	22
13	Залозецька	5	0,04	14
14	Зборівська	1	0,04	20
15	Золотниківська	3	0,01	18
16	Золотопотіцька	29	0,01	49
17	Іванівська	0,5	0,01	11
18	Козлівська	2,5	0,05	15
19	Коліндянська	2	0,01	13
20	Колодненська	10,5	0,01	21
21	Коропецька	35	0,1	53
22	Коцюбинська	12	0,03	25
23	Лановецька	2	0,05	26
24	Лопушенська	13	0,01	25
25	Мельниця-Подільська	12,5	0,1	26
26	Микулинецька	3	0,8	15
27	Новосільська	6,5	0,3	19
28	Озерянська	17	0,01	23
29	Підволочиська	6	0,35	20
30	Почаївська	24	0,01	40
31	Саранчуківська	22	0,01	40
32	Скала-Подільська	18	0,2	32
33	Скалатська	7	0,2	16
34	Скориківська	1	0,3	20
35	Теребовлянська	13	0,15	23
36	Товстенська	1	0,01	7
37	Трибухівська	7	0,01	20
38	Хоростківська	3	0,1	14
39	Чернихівська	10,5	0,05	24
40	Шумська	34	0,01	52

Окрім цього, потужні лісові масиви виступають регуляторами водозабезпечення громад. Зелені насадження вздовж річок, ставків, озер, меліоративних каналів попереджають їх пересихання, що особливо актуалізувалося в останні кілька років на Тернопільщині.

Проведений аналіз лісистості об'єднаних територіальних громад Тернопільської області показав такі особливості:

- в межах регіону є п'ять ОТГ (Коропецька, Шумська, Золотопотіцька, Почаївська та Дорогичівська) із найбільш оптимальною часткою лісовкритих земель (23,1-40%);

- ще у п'яти громадах (Борщівська, Саранчуківська, Скала-Подільська, Озерянська та Бурсуківська) лісистість є відносно оптимальна (15,1-23%);

- у двадцяти дев'яти ОТГ (Байковецька, Більче-Золотецька, Васильковецька, Великодедеркальська, Великогаївська, Вишнівецька, Гримайлівська, Гусятинська, Заводська, Залозецька, Зборівська, Золотниківська, Козлівська, Колиндянська, Колодненська, Коцюбинецька, Лановецька, Лопушенська, Мельниця-Подільська, Микулинецька, Новосільська, Підволочиська, Скалатська, Скориківська, Теремовлянська, Товстенська, Трибухівська, Хоростківська, Чернихівська) частка лісовкритих земель є несприятливою (1-15%);

- та одна Іванівська ОТГ характеризується вкрай несприятливою часткою лісовкритих земель (<1%).

Отож, виходячи із вище наведених даних, можна зробити висновок, що нарощення лісоресурсного потенціалу в ОТГ Тернопільської області є вкрай необхідним та потребує науково обґрунтованих рекомендацій. Закладку лісів, зелених зон та санітарно-захисних смуг, в першу чергу, потрібно проводити вздовж доріг, річок, меліоративних каналів, навколо діючих сміттєзвалищ, ставків, озер, на пустирях і неугіддях. Органам місцевого самоврядування рекомендується розробити плани (проекти) із комплексного озеленення території громад, провести інвентаризацію наявних зелених насаджень та спільно із Управлінням лісового та мисливського господарства виділити

земельні ділянки під заліснення. Невід'ємною складовою залишається озеленення населених пунктів в межах громад, збільшення площ зелених насаджень загального користування та спеціального призначення.

Такі заходи, можливі лише за умови ландшафтно-адаптованого використання земель [8] та погодження із профільними відомствами області. Реалізація такого підходу сприятиме вирішенню ряду локальних проблем у територіальних громадах, пов'язаних із водозабезпеченням, збалансованим землекористуванням, рекреаційним, а в перспективі і заповідним природокористуванням.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М. *Основи ландшафтної екології: підручник* / М. Гродзинський – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
2. Децентралізація. *Офіційний сайт [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua>.
3. Заставецька Л.Б. *Проблеми здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні* / Л.Б. Заставецька // *Матеріали Всеукраїнської конференції з участю закордонних учених, присвяченої 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії ЛНУ імені Івана Франка* / [відп. ред. проф. О.І. Шаблій]. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – С. 98-103.
4. Костишин О.О. *Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації*. / О.О. Костишин // *II Міжнародна науково-практична конференція. Розвиток економічної системи в умовах глобалізації*. – Полтава, 2015. – С. 68-70.
5. *Матеріали звіту Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області (форма б-зем) станом на 01.01.2016 р.*
6. Олійник Я.Б. *Формування спроможних територіальних громад в Україні: переваги, ризики, загрози* / Я.Б. Олійник, П.О. Остапенко. – *Український географічний журнал*. – 2016. - № 4. – С. 37-44.

7. Програма DOBRE. Офіційна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/dobre>.

8. Царик Л.П. Природоохоронні пріоритети ландшафтно-екологічної оптимізації території Поділля / Л.П. Царик // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ. –2008. – № 1 (випуск 23). – С. 199-205.

Чернюк Г.В., Касіяник І.П., Матвійчук Б.В., Любинська І.Б. КОНЦЕПЦІЯ ГЕОСИСТЕМИ «ПРИРОДА-ЛЮДИНА-СУСПІЛЬСТВО» 363

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДІЛЛЯ ТА СУМІЖНИХ ТЕРИТОРІЙ

Василюк В.М. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ГАСТРОЕЗОФАГЕАЛЬНОЇ ХВОРОБИ У ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧАЕС У ВІДДАЛЕНОМУ ПЕРІОДІ 372

Войтишина В.В., Казімірова Л.П. МЕРЕЖА БОТАНІЧНИХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 375

Доценко І.Б. ПРОГНОЗОВАНІ НАСЛІДКИ ВТІЛЕННЯ ПЛАНІВ ПОБУДОВИ ДНІСТРОВСЬКОГО КАСКАДУ ГЕС ДЛЯ ГЕРПЕТОКОМПЛЕКСІВ ПРИДНІСТРОВ'Я 380

Іванов Є.А., Тиханович Є.Є. ПРОБЛЕМИ ЗАСОЛЕННЯ ПРИРОДНО-ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ КАЛУСЬКОГО ГРНИЧОПРОМИСЛОВОГО РАЙОНУ 389

Кузик І.Р. ДО ПРОБЛЕМИ ОЗЕЛЕНЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ 396

Люленко С.О., Подзерей Р.В. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСТРІВНИХ ЛІСІВ УМАНЦІНИ 402

Любинський О.І., Тимчук С.С. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА 406

Міронова Н.Г., Шевченко С.М., Єфремова О.О. ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА РІЧКИ КУДРЯНКА ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ МІСТА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО 414

Свиридюк Д.О., Кучинська О.П., Горбняк-Юліна Л.Т. ПАРК-ПАМ'ЯТКА САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ЧЕМЕРОВЕЦЬКИЙ»: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАХОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ 418

Тиханович Є.Є., Біланюк В.І., Іванов Є.А., Пастух Д.Р. НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ В ГІРСЬКИХ ЛАНДШАФТАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 425